

Vyvěšeno dne: 30. 4. 2026

Svěšeno dne: 14. 5. 2026

Lenka Janků

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Evy Šonkové a soudců Tomáše Kocourka a Sylvy Šiškeové v právní věci žalobců: **a) Hugo Salm-Reifferscheidt**, bytem Šošůvka 231, Šošůvka, **b) Rosa Maria Blin**, bytem Pfadfinderweg 9, Salzburg, Rakousko, **c) Alexandra Guild**, bytem Dimbullah QLD 4872, Austrálie, **d) Christiane Seuhs-Schoeller**, bytem Dapontegasse 4/4, Vídeň, Rakousko, **e) Elisabeth Schmidburg**, bytem Brigittenauer Lände 164-168/1/80, Vídeň, Rakousko, **f) Eleonore Schoeller**, bytem Taubstummengasse 15/17, Vídeň, Rakousko, **g) Gabriele Wanderer**, bytem Dapontegasse 4, Vídeň, Rakousko, všichni zastoupeni JUDr. Ondřejem Rathouským, advokátem se sídlem Bělehradská 299/132, Praha 2, **h) Georg Salm-Reifferscheidt-Raitz**, bytem Giselastraße 28, Mnichov, Spolková republika Německo, **i) Leopold Salm-Reifferscheidt-Raitz**, bytem In den Schnablern 24/8, Vídeň, Rakousko, oba zastoupeni Mgr. Magdalenou Dvořákovou Cílinkovou, advokátkou se sídlem Bolzanova 1615/1, Praha 1, proti žalovanému: **Krajský pozemkový úřad pro Jihomoravský kraj**, se sídlem Hroznová 227/17, Brno, zastoupený Mgr. Davidem Kroftou, advokátem se sídlem Újezd 450/40, Praha 1, za účasti osob zúčastněných na řízení: **I) Lesy České republiky, s. p.**, se sídlem Přemyslova 1106/19, Hradec Králové, **II) Česká republika - Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových**, se sídlem Rašínovo nábřeží 390/44, Praha 2, **III) město Blansko**, se sídlem nám. Svobody 32/3, Blansko, **IV) Mendelova univerzita v Brně**, se sídlem Zemědělská 1, Brno, **V) Jihomoravský kraj**, se sídlem Žerotínovo náměstí 3, Brno, **VI) Národní památkový ústav**, se sídlem Valdštejnské náměstí 162/3, Praha 1, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 5. 10. 2020, č. j. SPU 359888/2020, o kasačních stížnostech žalobců a)-i) proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 21. 5. 2025, č. j. 29 A 174/2020-219,

t a k t o :

- I. Kasační stížnosti **se zamítají**.
- II. Žalobci **nemají právo** na náhradu nákladů řízení o kasačních stížnostech.
- III. Žalovanému **se nepřiznává** náhrada nákladů řízení o kasačních stížnostech.
- IV. Osoby zúčastněné na řízení **nemají právo** na náhradu nákladů řízení o kasačních stížnostech.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Státní pozemkový úřad – Krajský pozemkový úřad pro Jihomoravský kraj (dále „žalovaný“) v záhlaví označeným rozhodnutím rozhodl na základě § 9 odst. 4 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (dále jen „zákon o půdě“), že žalobce a), původní žalobkyně Marie Salm-Reifferscheidt-Raitzová [jejímiž právními nástupci jsou žalobci h) a i)] a původní žalobkyně Ida Schoellerová [jejímiž právními nástupci jsou žalobci b) až g)] nejsou vlastníky ve výroku napadeného rozhodnutí označených nemovitých věcí a že se jim tyto nemovitosti nevydávají do vlastnictví. Žalovaný dospěl k závěru, že se na označené nemovitosti vztahuje věcná působnost zákona o půdě (§ 1 odst. 1 ve spojení s § 30 zákona o půdě) a že vlastnické právo k označeným nemovitostem přešlo z původního vlastníka, Hugo Mikuláše Salm-Reifferscheidta (dále jen „původní vlastník nemovitostí“), na Československou republiku podle dekretu presidenta republiky č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Stěžejní předběžnou otázkou pak bylo státní občanství původního vlastníka, tedy zda byl oprávněnou osobou dle § 4 odst. 1 zákona o půdě ve spojení s § 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb. (dále jen „zákon č. 243/1992 Sb.“). Tuto otázku pravomocně rozhodlo Ministerstvo vnitra rozhodnutím ze dne 10. 4. 2006, č. j. VS-953/51/2-1998, ve spojení s rozhodnutím ministra vnitra ze dne 9. 10. 2006, č. j. VS-160/RK/3-2006 (dále též jen „rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006“), tak, že československé státní občanství původnímu vlastníku nebylo zachováno.

[2] Žalobci se proti napadenému rozhodnutí bránili [vedle žaloby na určení vlastnického práva k pozemkům a návrhu na nahrazení rozhodnutí správního orgánu k Okresnímu soudu v Blansku (představujících civilní větev sporu)] žalobou na určení nicotnosti napadeného rozhodnutí ke Krajskému soudu v Brně (krajský soud), který ji v záhlaví označeným rozsudkem zamítl. Krajský soud se předně zabýval přípustností žaloby. Konstatoval, že obecně platí, že rozhodl-li pozemkový úřad postupem podle § 9 odst. 4 zákona o půdě tak, že určitá osoba není vlastníkem nemovitostí, na které podle tohoto zákona uplatnila nárok (tedy o věci soukromoprávní), může se taková osoba domáhat vydání nemovitostí žalobou podanou podle části páté zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, proti osobě povinné. O takové žalobě je příslušný rozhodovat soud v občanském soudním řízení, nikoli soud ve správním soudnictví [srov. usnesení zvláštního senátu zřízeného dle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů (dále jen „zvláštní senát“), ze dne 22. 6. 2004, č. j. Konf 123/2003-7, č. 372/2004 Sb. NSS]. O určení nicotnosti správního rozhodnutí je však příslušný rozhodnout správní soud (srov. usnesení zvláštního senátu ze dne 5. 3. 2012, č. j. Konf 53/2011-25, č. 2644/2012 Sb. NSS). Žalobci rovněž vyčerpali všechny řádné opravné prostředky v řízení před správním orgánem. Podnět dle § 77 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, není řádným opravným prostředkem. Žaloba byla taktéž podána včas (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 12. 3. 2013, č. j. 7 As 100/2010-65, č. 2837/2013 Sb. NSS).

[3] Ve věci samé dospěl krajský soud k závěru, že žaloba není důvodná, neboť vady, které žalobci napadenému rozhodnutí vytýkají, nezakládají jeho nicotnost. Za prvé, nepřivědčil tvrzení žalobců, že žalovaný rozhodl o pozemcích, o jejichž vydání nežádali. V souladu s požadavkem vstřícného posuzování žádostí podle zákona o půdě se žalovaný pokusil identifikovat všechny zemědělské pozemky, na jejichž vydání jim podle jejich názoru mohl vzniknout nárok, a nikoliv jen pozemky výslovně specifikované žalobcem a) a původními žalobkyněmi. Případná nesprávná

pokračování

identifikace nemovitostí v napadeném rozhodnutí nezpůsobuje jeho nicotnost. Nejedná se totiž o nezhojitelnou vadu, již by nebylo možno napravit v řízení před civilními soudy. Stran žalobci citovaného rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 28 Cdo 3745/2011, krajský soud konstatoval, že Nejvyšší soud shledal důvod nicotnosti v jiných pochybeních správního orgánu, než namítají žalobci; navíc byly závěry tohoto rozsudku judikaturou překonány; jeho závěry tedy nejsou aplikovatelné. Ohledně druhého namítaného důvodu nicotnosti krajský soud uzavřel, že nesoulad mezi výměrou některých nemovitostí v katastru nemovitostí oproti údajům v pozemkových knihách, tedy případně nesprávné zjištění skutkového stavu, může způsobovat pouze nezákonnost napadeného rozhodnutí, nikoliv jeho nicotnost. Krajský soud nepřisvědčil ani námitce, že napadené rozhodnutí je neurčité či vnitřně rozporné. Z výroku napadeného rozhodnutí je seznatelné, o kterých nemovitostech žalovaný rozhodoval, výrok je tedy přezkoumatelný. Ve správním spise jsou obsaženy podklady od katastrálních úřadů, na jejichž základě žalovaný zjistil, kterým nemovitostem v katastru nemovitostí odpovídaly nemovitosti konfiskované předku žalobců. Žalobcům tedy nic nebrání věcně argumentovat ve prospěch jejich tvrzení, že žalovaný nesprávně vymezil označené nemovitosti. Námitky směřující proti pravomocnému rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 krajský soud odmítl, neboť se mýjí s předmětem řízení. Uvedené rozhodnutí bylo samostatně soudně přezkoumatelné a k tomuto přezkumu také došlo.

II. Argumentace účastníků řízení

[4] Proti výrokům II a III rozsudku krajského soudu podali žalobci a) až g) a samostatně také žalobci h) a i) (dále souhrnně též „stěžovatelé“) kasační stížnosti z důvodů, které stěžovatelé a) až g) podřadili pod § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), a stěžovatelé h) a i) pod písm. a), b) a d) téhož ustanovení.

[5] Stěžovatelé a) až g) předně namítají, že rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 spolu se zamítavým rozhodnutím o rozkladu ministra vnitra, ze kterých napadené rozhodnutí vychází, jsou nicotná pro nedostatek pravomoci správního orgánu v dané věci a rozpor s nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 98/04 a IV. ÚS 114/96. Ústavní soud judikoval, že ministerstvo může řízení o žádosti o zachování občanství dokončit pouze na základě návrhu k tomu legitimované osoby, tj. osoby, která má na dokončení řízení zájem z důvodu dopadu na její majetková práva. V posuzované věci však Ministerstvo vnitra rozhodlo bez návrhu k tomu legitimované osoby, čímž překročilo svou pravomoc. Dále stěžovatelé upozorňují, že v posuzované věci bylo vydáno předběžné osvědčení typu B podle § 2 odst. 2 ústavního dekretu presidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské (dále jen „dekret č. 33/1945 Sb.“), jež nebylo nikdy změněno či zrušeno. Podle Ústavního soudu Ministerstvo vnitra nemůže přehodnocovat závěry okresního národního výboru, který byl v době vydání prozatímního osvědčení orgánem způsobilým bezprostředního poznání a hodnocení relevantních skutečností. Takový postup je dle Ústavního soudu v rozporu s legitimním očekáváním jednotlivce. Rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 vykazuje stejné vady jako jeho předchozí rozhodnutí, které bylo nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 98/04 zrušeno. Stěžovatelé mají za to, že na rozhodnutí, které odporuje závaznému názoru Ústavního soudu, nelze aplikovat zásadu presumpce správnosti.

[6] Dále stěžovatelé a) až g) uvádějí, že původní vlastník byl desítky let fakticky považován za československého občana, přičemž faktické (funkcionální) občanství dle stěžovatelů požívá stejné ústavní ochrany jako občanství titulární. Stěžovatelé upozorňují, že ve všech řízeních, která předcházela napadenému správnímu rozhodnutí, vyřešily správní orgány předběžnou otázku občanství tak, že původní vlastník byl československým státním občanem. Podle nálezů Ústavního

soudu sp. zn. I. ÚS 2486/13 zahrnuje pojem „státní občanství“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy i tzv. funkcionální státní občanství. Ústavní soud dospěl k závěru, že nelze zbavit státního občanství někoho, s kým státní orgány po dostatečně dlouhou dobu zacházely jako se státním občanem. Stěžovatelé tedy shrnují, že titulem pro vznik občanství je zde, krom osvědčení typu B, i faktický stav. Rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 o tom, že se žádosti o zjištění zachování státního občanství nevyhovuje, nemá žádné právní účinky, neboť v důsledku vzniku státního občanství původnímu vlastníkovu pozbyla žádost o zachování občanství jakéhokoliv důvodu a smyslu. Mají za to, že rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 aplikuje dekret č. 33/1945 Sb. protiústavním způsobem, neboť po 60 letech konstitutivně rozhoduje o odebrání funkcionálního státního občanství, což je dle stěžovatelů zcela nepřijatelné. Závěrem stěžovatelé vyvracejí případný argument, že původní vlastník svůj státoobčanský vztah nijak nerealizoval, neboť potomci původního vlastníka vždy vycházeli z toho, že původní vlastník československým státním občanem byl a z toho dovozovali své restituční nároky. Rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 je účelové a v rozporu s legitimním očekáváním potomků původního vlastníka.

[7] Stěžovatelé h) a i) ve své kasační stížnosti uplatňují obdobné námitky jako stěžovatelé a) až g). Uvádějí, že napadené rozhodnutí žalovaného je nesrozumitelné, neurčité a fakticky nevykonatelné, neboť nelze identifikovat, o kterých nemovitých věcech bylo rozhodováno, a je proto nicotné. Krajský soud se s tím nevypořádal. I pokud by napadené rozhodnutí bylo v tomto ohledu pouze nezákonné, jak tvrdí krajský soud, tato vada nebyla odstraněna a nesprávné vymezení předmětných nemovitostí zůstalo zachováno. Dále stěžovatelé uvádějí, že se krajský soud neměl opírat o rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006, neboť jsou nicotná. Vady spočívají v nedostatku pravomoci, právního podkladu, nepřijatelnosti a nesmyslnosti následku. Tyto aspekty pak ve spojení naplňují svou intenzitou vadu nicotnosti. Stěžovatelé připomínají, že Okresní národní výbor v Boskovicích vydal dne 20. 3. 1946 původnímu vlastníkovu prozatímní osvědčení, díky kterému měl být považován za československého státního občana až do vyřízení jeho žádosti o zjištění zachování československého občanství. Ke konečnému rozhodnutí nakonec nedošlo, neboť původní vlastník zemřel. Prozatímní osvědčení o občanství bylo poprvé zpochybněno teprve po 56 letech, do té doby bylo s původním vlastníkem zacházeno jako s československým státním občanem. V návaznosti na podnět Okresního úřadu v Blansku Ministerstvo vnitra pokračovalo v řízení o žádosti původního vlastníka z roku 1945 a nevyhovělo jí. Stěžovatelé poukazují na nálezy Ústavního soudu, zejména nálezy sp. zn. I. ÚS 98/04 a sp. zn. IV. ÚS 114/96, dle kterých došlo k porušení jejich práva na spravedlivý proces. Stěžovatelé mají rovněž za to, že skutečnost, že včas nepodalí kasační stížnost ve věci přezkumu rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 správním soudem, na uvedeném nic nemění. Nemá to žádné důsledky, protože řízení vůbec nemělo být zahájeno (obnoveno), ani v něm nemělo být vydáno rozhodnutí.

[8] Žalovaný ve vyjádření k oběma kasačním stížnostem uvádí, že se zcela ztotožňuje s krajským soudem v tom, že stěžovateli uplatňované výtky proti napadenému rozhodnutí nepředstavují důvody nicotnosti, neboť nejsou nezhojitelné. K námitce týkající se údajného nesprávného vymezení pozemků žalovaný konstatuje, že jednak bylo možné případné pochybení zhojit v řízení podle části páté občanského soudního řádu, jednak sami právní předchůdci stěžovatelů neměli jasný přehled o historickém majetku rodiny, a navíc tuto námitku měli možnost uplatnit ještě v rámci správního řízení po nahlížení do správního spisu. Ohledně otázky státního občanství původního vlastníka nemovitostí žalovaný uvádí, že není v jeho kompetenci posuzovat otázky státního občanství osob (statusové otázky), v rámci své rozhodovací činnosti je vázán rozhodnutími jiných kompetentních orgánů, v tomto případě rozhodnutím Ministerstva vnitra z roku 2006, a plně z nich vychází. Žalovaný posuzoval pouze splnění podmínek oprávněnou osobou podle § 4 odst. 1 zákona o půdě, ve spojení s § 2 zákona č. 243/1992 Sb. Otázku státního občanství původního vlastníka nemovitostí žalovaný posuzoval jako předběžnou otázku a vyšel přitom z pravomocného (nikdy nezrušeného) rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006.

pokračování

Žalovaný rozporuje tvrzení stěžovatelů, že rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 je nicotné, a upozorňuje, že proti němu byla podána žaloba k Městskému soudu v Praze, která byla rozsudkem ze dne 19. 6. 2008, č. j. 8 Ca 342/2006-180, zamítnuta (kasační stížnost byla NSS odmítnuta pro opožděnost).

[9] Osoba zúčastněná na řízení I s podanými kasačními stížnostmi nesouhlasí. K pozbytí československého státního občanství původního vlastníka nemovitostí došlo konstitutivně na základě § 1 odst. 1 dekretu č. 33/1945 Sb. Nelze uvažovat o jakémkoliv vzniku funkcionálního státního občanství podle deklaratorního a prozatímního osvědčení typu B, vydaného Okresním národním výborem v Boskovicích až dne 20. 3. 1946 (tj. až 14 dnů po úmrtí původního vlastníka). Funkcionální státní občanství nedopadá podle názoru osoby zúčastněné na řízení I) na situace, kdy jsou osoby zcela zbaveny státního občanství na základě právní úpravy platné v době jejich úmrtí, tj. dle § 1 odst. 1 dekretu č. 33/1945 Sb. Stěžovatelé se svou argumentací snaží zhojit zásadní skutečnost, že při soudním přezkumu rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 a rozhodnutí o rozkladu podali kasační stížnost opožděně (viz usnesení NSS ze dne 9. 4. 2009, č. j. 6 As 7/2009-262), čímž přišli o opravný prostředek. Žádost o obnovu řízení správní orgány zamítly, což bylo aprobováno rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 23. 5. 2019, č. j. 9 A 69/2016. Dále osoba zúčastněná na řízení I) namítá, že z nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 114/96 vyplývá, že prozatímní osvědčení typu B vydaná podle § 2 dekretu č. 33/1945 Sb. měla pouze deklaratorní účinky.

[10] Osoba zúčastněná na řízení II nepovažuje kasační stížnosti za důvodné. Předně upozorňuje, že stěžovatelé již jednou v řízení o žalobě na určení vlastnického práva k pozemkům a návrhem na nahrazení rozhodnutí správního orgánu v řízení vedeném u Okresního soudu v Blansku pod sp. zn. 6 C 274/2020 zpochybnovali napadené rozhodnutí žalovaného a domáhali se určení, že jsou spoluvlastníky sporných nemovitých věcí, přičemž toto rozhodnutí již dospělo do fáze pravomocného odmítnutí dovolání usnesením Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 2025, č. j. 28 Cdo 760/2025-477. K věci samé uvádí, že rozhodovací praxe obecných soudů i Ústavního soudu je ustálená nejen v otázce nicotnosti rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006, ale i ve vztahu k problematice funkcionálního občanství. Rozhodnutí ministerstva vnitra prošla přezkumem ve správním soudnictví. Námitkou nicotnosti těchto rozhodnutí se dále zabýval NSS v rozsudku ze dne 24. 9. 2020, č. j. 7 As 287/2019-166, a následně i Ústavní soud v usnesení ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3346/20, který zásah do ústavně zaručených práv stěžovatelů neshledal.

[11] Osoba zúčastněná na řízení III rovněž nepovažuje kasační stížnosti za důvodné. Nad rámec argumentů v předchozích vyjádřeních ke kasačním stížnostem uvádí, že naposledy se otázkou státního občanství původního vlastníka zabýval NSS v rozsudku ze dne 13. 5. 2025, č. j. 7 As 236/2024-42, s jehož závěry se osoba zúčastněná na řízení III zcela ztotožňuje.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[12] Kasační stížnost je přípustná a lze ji projednat.

[13] Jak správně uvedl krajský soud, k přezkoumání rozhodnutí pozemkového úřadu vydaného podle § 9 odst. 4 zákona o půdě jsou v obecné rovině příslušné soudy v občanském soudním řízení. K vyslovení nicotnosti takového rozhodnutí, o což v posuzované věci jde, je nicméně dána věcná příslušnost soudů ve správním soudnictví (srov. již zmíněné usnesení zvláštního senátu č. j. Konf 53/2011-25).

[14] Podle § 65 odst. 1 s. ř. s. *[k]do tvrdí, že byl na svých právech zkrácen přímo nebo v důsledku porušení svých práv v předcházejícím řízení úkonem správního orgánu, jímž se zakládají, mění, ruší nebo závažně určují jeho práva nebo povinnosti, (dále jen "rozhodnutí"), může se žalobou domáhat zrušení takového rozhodnutí, popřípadě vyslovení jeho nicotnosti, nestanoví-li tento nebo zvláštní zákon jinak. Podle § 76 odst. 2 s. ř. s. *[z]jistí-li soud, že rozhodnutí trpí takovými vadami, které vyvolávají jeho nicotnost, vysloví rozsudkem tuto nicotnost i bez návrhu. Pokud se důvody nicotnosti týkají jen části rozhodnutí, soud vysloví nicotnou jen tuto část rozhodnutí, jestliže z povahy věci nevyplyvá, že ji nelze oddělit od ostatních částí rozhodnutí.**

[15] Podle § 77 odst. 1 správního řádu *[n]icotné je rozhodnutí, k jehož vydání nebyl správní orgán vůbec věcně příslušný; to neplatí, pokud je vydal správní orgán nadřízený věcně příslušnému správnímu orgánu. Nicotné je dále rozhodnutí, které trpí vadami, jež je činné zjevně vnitřně rozporným nebo právně či fakticky neuskutečnitelným, anebo jinými vadami, pro něž je nelze vůbec považovat za rozhodnutí správního orgánu.*

[16] Podle ustálené judikatury nicotnost způsobují pouze mimořádně závažné vady rozhodnutí. Rozhodnutí je nicotné tehdy, trpí-li „*natolik intenzivními vadami, že jej vůbec za rozhodnutí ani považovat nelze*“; příklady takových vad jsou „*absolutní nedostatek pravomoci, absolutní nepřislušnost rozhodujícího správního orgánu, zásadní nedostatky projevu vůle vykonavatele veřejné správy (absolutní nedostatek formy, neurčitost, nesmyslnost), požadavek plnění, které je trestné nebo absolutně nemožné, uložení povinnosti nebo založení práva něčemu, co v právním smyslu vůbec neexistuje, či nedostatek právního podkladu k vydání rozhodnutí*“ (rozsudek rozšířeného senátu ze dne 13. 5. 2008, č. j. 8 Afs 78/2006-74, č. 1629/2008 Sb. NSS, a v něm citovaná předchozí judikatura správních soudů). Při posuzování, zda je vada závažná, je klíčová její intenzita, nikoliv to, zda ji lze přesně kvalifikovat. Dále platí, že má-li – v obecné rovině – určitá vada správního aktu způsobovat jeho nicotnost, musí být nejen závažná, ale také zjevná. Požadavek zjevnosti je naplněn, jestliže by osoba obeznámená s právními a skutkovými okolnostmi případu byla schopna tuto vadu rozpoznat. Jde o objektivizované posouzení prováděné správním soudem, případně jiným orgánem (usnesení rozšířeného senátu ze dne 12. 12. 2023, č. j. 9 Ao 37/2021-57, č. 4562/2024 Sb. NSS, body 40 a 41).

[17] Nicotnost s sebou nese zásadní právní důsledky. Zatímco nezákonný akt existuje, je právně závazný, vynutitelný a vychází se z presumpce jeho správnosti, dokud není zrušen, na nicotný akt se vždy hledí jako na neexistující, zdánlivý, nezakládající žádné právní následky, a proto nemusí být respektován a nesmí být ani vynucován (srov. již citované usnesení rozšířeného senátu č. j. 7 As 100/2010 - 65, bod 32).

[18] Stěžovatelé vedle zopakování důvodů nicotnosti vztahujících se k výměře a označení dotčených nemovitostí a určitosti výroku napadeného správního rozhodnutí, se kterými se již důkladně vypořádal krajský soud, k jehož posouzení nemá NSS co doplnit, jako hlavní důvod nicotnosti napadeného rozhodnutí uvádějí nicotnost rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006, kterými bylo rozhodnuto o pro věc stěžejní předběžné otázce – státním občanství původního vlastníka dotčených nemovitostí. K tomu NSS předesílá, že jelikož krajský soud i NSS jsou povinny k nicotnosti přihlédnout i bez námítky (srov. § 76 odst. 2, resp. § 109 odst. 3 s. ř. s.), není pro posouzení věci rozhodné, že stěžovatelé tento důvod nicotnosti v řízení před krajským soudem uplatnili až v replice k vyjádření žalovaného dne 11. 3. 2021. Krajský soud se jím ostatně rovněž věcně zabýval.

[19] Krajskému soudu je třeba přisvědčit, že rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 bylo samostatně soudně přezkoumatelné, a jelikož stěžovatelé (i s ohledem na zmeškání lhůty pro podání kasační stížnosti proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 8 Ca 342/2006-180) nebyli v řízení před správními soudy úspěšní, jedná se o pravomocné rozhodnutí. Je však třeba doplnit, že bylo-li by předmětné rozhodnutí nicotné, neuplatní se na něj presumpce správnosti, a naopak je třeba jej považovat za akt neexistující, nevyvolávající žádné právní následky.

pokračování

[20] Podle usnesení rozšířeného senátu č. j. 7 As 100/2010-65, bod 56, pak platí, že „*bez ohledu na to, zda nicotnost byla či nebyla výslovně deklarována, však musí být ke nicotnosti přiblíženo z úřední povinnosti ve všech řízeních, která na takový zdanlivý správní akt navazují. [...] Účastníci všech těchto navazujících řízení jsou přitom oprávněni namítat nicotnost podkladového rozhodnutí a příslušný správní orgán je povinen se touto námitkou zabývat.*“ Stejně závěry platí i pro řízení před soudy v občanském soudním řízení, které byly povinny si při zkoumání zákonnosti napadeného rozhodnutí žalovaného otázku nicotnosti podkladového správního rozhodnutí posoudit jako otázku předběžnou, pokud o ní nebylo dosud pravomocně rozhodnuto (srov. rozsudek NSS ze dne 9. 7. 2015, č. j. 9 As 235/2014-51, bod 13 a tam uvedenou civilní judikaturu). K tomu ostatně v posuzované věci došlo. Žalovaný podrobně v napadeném rozhodnutí posoudil procesní vývoj přezkumu rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 a vysvětlil, že v důsledku existence tohoto pravomocného rozhodnutí nelze mít podmínku československého státního občanství u původního vlastníka za splněnou. Skutečnost, že se žalovaný výslovně nevyjádřil k možné nicotnosti rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006, je dána tím, že ji stěžovatelé v řízení před správním orgánem nenamítali. V navazujícím občanském soudním řízení se civilní soudy již k námitce stěžovatelů nicotností zabývaly a s odkazem na rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7 As 287/2019-166 a na něj navazující usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3346/20 uzavřely, že rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 nicotné není a námitky vůči němu vznesené by mohly zakládat nanejvýš jeho nezákonnost (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 2025, č. j. 28 Cdo 760/2025-477, body 6 a 7; a usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2025, sp. zn. II. ÚS 2825/25, body 17 a 18, a ze dne 25. 11. 2025, sp. zn. I. ÚS 2826/25, bod 8).

[21] V nyní posuzovaném řízení, tedy řízení o prohlášení nicotnosti napadeného rozhodnutí žalovaného, již prostor pro posouzení nicotnosti rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 není, neboť ta by mohla založit pouze nezákonnost napadeného rozhodnutí, nikoli jeho nicotnost. Nadto, krajský soud i NSS jsou v nyní posuzované věci značně omezeny předchozími rozhodnutími NSS ve věci stěžovatelů, která se již k většině stěžovatelů vznesených námitek vyjádřila. V již citovaném rozsudku č. j. 7 As 287/2019-166 (aprobovaném usnesením Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3346/20) NSS dospěl v bodě 51 k závěru, že námitka nicotnosti není důvodná, neboť v řízení ve věci zachování československého státního občanství byl dekret č. 33/1945 Sb. aplikován k posouzení a deklaraci právních vztahů vzniklých v minulosti, nikoliv ke konstituování nových právních vztahů, pročez nelze hovořit o jeho nepřijatelné aplikaci. V rozsudku ze dne 13. 5. 2025, č. j. 7 As 236/2024-42, bod 29 (aprobovaném usnesením Ústavního soudu ze dne 18. 9. 2025, sp. zn. I. ÚS 1981/25), NSS uzavřel, že vzhledem k nedokončenému řízení o žádosti právního předchůdce stěžovatelů o zachování československého státního občanství podle § 22 dekretu č. 33/1945 Sb., dočasnosti osvědčení typu B a dalším skutečnostem stěžovatelé nevyvrátili závěr správních orgánů o nenaplnění podmínky dobré víry v existenci československého občanství původního vlastníka nemovitostí, pročez před vydáním rozhodnutí Ministerstva vnitra z roku 2006 nemohlo dojít ke vzniku funkcionálního občanství původního vlastníka.

[22] S ohledem na vše výše uvedené NSS přisvědčuje závěru krajského soudu o nedůvodnosti žaloby na vyslovení nicotnosti napadeného rozhodnutí žalovaného, a to navzdory tomu, že chápe, že stěžovatelé mohou vnímat výsledek mnohaletých správních i soudních řízení jako nespravedlivý. Ačkolí mohou stěžovatelé postup Ministerstva vnitra, které bez jakéhokoli podnětu účastníků řízení přistoupilo po šedesáti letech k dokončení správního řízení zahájeného v roce 1945 za zcela odlišné skutkové, právní i důkazní situace, zpochybnilo předchozí platné, byť předběžné rozhodnutí orgánů, které byly dobře obeznámeny s tehdejší realitou a neměly od tehdejších, bezesporu tragických, událostí nepřiměřený časový odstup, a tím změnilo po šest desetiletí trvající právní stav v neprospěch těchto účastníků řízení [k tomu viz podrobně náleží Ústavního soudu

ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 98/04 (N 133/37 SbNU 675) a usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 10. 2005, sp. zn. I. ÚS 176/2000, a ze dne 6. 1. 2006, sp. zn. I. ÚS 363/01], považovat za problematický, za současné procesní konstelace již NSS nemá možnost případ z tohoto pohledu posoudit a vzniklou situaci případně napravit (jediná příležitost byla stěžovateli, resp. jejich právními předchůdci, promarněna opožděným podáním kasační stížnosti proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 8 Ca 342/2006-180).

[23] Jinými slovy, ačkoli je úlohou soudu dosahovat spravedlivého řešení sporných životních situací účastníků řízení, hodnota spravedlnosti není jedinou hodnotou ovládající soudní řízení. Rovněž vázanost zákonodárcem stanovenými procesními předpisy, právní jistota a předvídatelnost výkonu soudní moci jsou hodnotami, bez nichž by soudní moc neobstála ani v očích veřejnosti, ani ve světle ústavního pořádku. Pro stěžovatele nepříznivý stav není důsledkem nastavení systému, který by pro svou nefunkčnost či neprostopupnost znemožnil prosazení jejich představy o správném řešení. Nepominutelný podíl na výsledku v posuzovaném případě má totiž nedostatečná procesní bdělost, pro niž nemohly být využity možnosti, jež systém poskytuje. Nyní již soud nemůže věc meritorně posoudit, aniž by se zpronevěřil jiným, výše uvedeným, hodnotám spravedlivého soudního procesu.

IV. Závěr a náklady řízení

[24] NSS shledal kasační stížnosti nedůvodnými, a proto je v souladu s § 110 odst. 1 větou druhou s. ř. s. zamítl.

[25] Stěžovatelé nemají právo na náhradu nákladů řízení o kasačních stížnostech, neboť ve věci neměli úspěch (§ 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s.). Žalovaný požadoval náhradu nákladů řízení, nicméně bylo třeba vzít v potaz usnesení rozšířeného senátu ze dne 31. 3. 2015, č. j. 7 Afs 11/2014-47, č. 3228/2015 Sb. NSS, podle něhož „s výkonem působnosti jednotlivých správních orgánů je nerozlučně spojena též povinnost tuto činnost obhájit u nezávislého soudu, povolanebo na základě příkazu ústavodárce k ochraně práv jednotlivců (srov. čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod). Náklady takto vzniklé při této standardní činnosti správních orgánů jsou stejně jako veškeré náklady na fungování veřejné správy hrazeny z veřejných rozpočtů, tj. z výtěžku daní a poplatků hrazených všemi občany na základě zákona“. Žalovaný netvrdil, že by mu vznikly se soudním řízením v této věci jakékoliv náklady nad rámec jeho běžné úřední činnosti, jež zahrnuje i povinnost správního úřadu hájit jím vydané rozhodnutí před soudem, a ani z obsahu spisu nic takového nevyplývá. Na uvedeném nic nemění ani skutečnost, že se žalovaný nechal pro řízení před NSS zastoupit advokátem. Podle ustálené judikatury NSS „v případě, že v soudním řízení správním vystupuje jako účastník orgán veřejné správy v oboru své působnosti, není v zásadě důvodně vynaloženým nákladem, pokud se v takovém řízení nechá zastoupit“ (srov. rozsudek ze dne 26. 4. 2007, č. j. 6 As 40/2006-87, č. 1260/2007 Sb. NSS, a na něj navazující judikaturu). NSS proto žalovanému náhradu nákladů řízení nepřiznal.

[26] Osoba zúčastněná na řízení má podle § 60 odst. 5 ve spojení s § 120 s. ř. s., ve znění účinném do 31. 12. 2025, právo na náhradu pouze těch nákladů, které jí vznikly v souvislosti s plněním povinnosti, kterou jí soud uložil. Osobám zúčastněným na řízení v nyní projednávané věci taková povinnost soudem uložena nebyla.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. dubna 2026

L. S.

Eva Šonková v. r.
předsedkyně senátu